

הרב יצחק בן שחר¹

הערות על פרשיות המשכן

המשכן, מעלתו מעמדו

המקדש – לבנו

קרבתנו לפני ה'

מוקד ההשראה לענפיה.

- "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²
- "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת... את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל"³
- "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי... ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלקים. וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלקיהם"⁴
- השכנת שכינה, נבואה, הנחיה, דעת אלוקינו - דעת קורותינו.

שער תפילתנו, בית תפילתנו.

לפניו נעבוד, נטהר, נשמח.

שם התכנסותנו - צבוריותנו.

שם כהונתנו. על כתפיה, על לבה, שמות בני ישראל לזכרון לפני ה'. על לבה

משפט בני ישראל לפני ה' תמיד.

שם עקידת אבות. לשם עקידת בנים - עליך הורגנו.

שם אנו.

ה' יראה.

יראה כל זכורך.

"ונועדתי לך שם". "ונועדתי שמה לבני ישראל".

1. נכתב על ידי רפאל בן שחר, ע"פ שיעורים שניתנו בישיבה.

2. שמות כה ח

3. שם כה כב

4. שם כט מג-מו

[”וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם”. שם ראייתנו הגבוהה בתקינותה, סקירת תולדותינו, ראייתם הטובה, ידיעתם, חיותם. תולדותינו על מרורותינו וישועותינו, כולם, עצמותם – ”לשכני בתוכם אני ה'”⁵]

חיוניות המשכן

”דבר אל-בני ישראל... ועשו לי מקדש”⁶

בנין המקדש הוא שלב פסגתי בבניינם של ישראל, על כן הדרך אל המקדש ארוכה ומורכבת. ואכן הקמת מקדש הקבע היתה רק ארבע מאות ושמונים שנה אחר יציאת מצרים. קדמו לו הכיבוש, ההתנחלות, הקמת המלכות ומנוחתה של המלכות אשר מאפשרת הפניית המשאבים ומצוי הכוחות אל בנין המקדש⁷.

מאידך, עצמותו של מוקד כל שהוא להשראת השכינה, חיונית משחר ימיה של האומה. המשכן - המקדש הראשוני, מוקם בסמוך ליציאת מצרים, והקמתו היא במדבר סיני בהמשך מעמד הר סיני.

המשכן שנבנה במדבר, על פרטיו המרובים והטרחה הגדולה שבהקמתו, היה מיועד להיות מבנה זמני מאוד. ארעיות זו מחודדת בשני עניינים, הקרשים והבדים. הקרשים נועדו עד הקמת משכן מכתלי אבן בארץ ישראל (משכן שילה). נמצא, כי לולא חטא המרגלים היו הקרשים משמשים תקופה קצרה ממדבר סיני ועד הכניסה לארץ וההתנחלות בה. וכן הבדים, גם הם תעודתם המעשית היא לנשיאת כלי המשכן עד הקמת משכן שילה (ואולי גם עד הגעת המשכן לירושלים).

על אף מעמדם הזמני של הקרשים, מאריכה התורה בתיאור בניינם, וכן מפורטת מאוד ההנחיה לסדר נשיאת המשכן. הנחיות מפורטות אלו מדגישות את האמת היסודית הגדולה, כי אי אפשר לה לאומה בלא מקדש, בלא ביטוי ממשי מקדשי

5. כשם שברית בין הבתרים מפרשת, מראה נכוחה, מחיה, את יציאת אור כשדים ”אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים”, כשם שסיני בירידת ה' לעיני העם, בשמיעת קול אלוקים מתוך האש, מיידע מחיה, את יציאת מצרים ”אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים”, כך המקדש מראה מחיה, תולדותינו, מרורותינו וישועותינו – כל כולם, עצמות הויותם, ”לשכני בתוכם אני ה'”.

6. שמות כה ב

7. עיין דברי הימים א כב ט-י

זה ורמה זו להשראת השכינה, אף לא פרק ביניים קצר. גם לשם פרק ביניים זה ראוייה כל ההנחיה וההערכות המאומצת.⁸

בהגיע כלי המקדש לירושלים מתבלטים בדי הארון מבעד לפרוכת (לדעת חלק מן המפרשים התבלטות זו בנס היתה), הבדים האריכו כפשוטו של מקרא.⁹ עצם ההנחיה לאי הסרת בדי הארון והתקיימותה, בתוספת התבלטות ניסית, אפשר שמשמעותם - הכרזה אלוקית על החלטיותה של השראת השכינה בישראל. השראת השכינה הנה בחינה עצמותית בישראל. גם אם ח"ו יגלו ישראל, תגלה עמהם השכינה. הארון עתיד אמנם להגנו, אך שכינה תמשיך להלוות אל ישראל, לשכון בתוכם, באשר הם.

ונקדש בכבודי

כבוד ה' הוא בחינת השראת שכינה.¹⁰

הכבוד והתפארת, נוי של עולם אשר במשכן - במקדש, מרוממים את ישראל אל העמידה הראויה במקום קרבת האלוקים, מקום כבוד ה'.¹¹

הוא הוא **כבוד ה'** המתקיים, נישא, מואצל, על ידי כבודי - מכובדי - מקורבי המקום, מקדשי השם. "הייתי סבור בי או בדך".²⁶

[כבוד ה':

- בתורתם החקוקה בם, "תורה דיליה".
- בפועלם, בתנועת חייהם, בנשמת חייהם.
- בהצלחתם תורה, חכמה.
- בקרינת פניהם, בהארתם.
- גם בעומק שגיאיותיהם. גם הן "בקרבתם לפני ה'".¹²

8. כך מלכנו דוד מיהר להעלות הארון לירושלים, מיהר להקים המקדש (כך גם נודרו להביא לירושלים ראש גלית, על משמעותו).

9. מלכים א ח ח

10. פעמים רבות נושא הענן ביטוי להשראת השכינה. גם על המשכן שכן הענן.

11. מקביל לכך - לשונה של תורה שבכתב, אשר נושאת את מעמדה השירתי, "השירה הזאת"; כך יופיה של ירושלים, הנושא את מעלתה; כך יפיות וזמירות אשר בנשמתו ובשירתו של מלכנו דוד.

12. ויקרא טז א

האש האוכלת היא היא האש הנשגבת מקבלת קרבן ישראל לעת כזו: "ותצא אש מלפני ה', ותאכל על-המזבח" - "ותצא אש מלפני ה', ותאכל אותם; וימתו לפני ה'" (ויקרא ט כד, י ב)

- גם בדין הנעשה בס. 13 האמת האלוקית המתייקרת בהתחוללותה, במלכותה, באי נשיאתה פנים, בהופעת החלטיותה. [

הדגשות שלמה בתפילתו

המקדש הוא שער השמיים. שם מוקד השראת השכינה מלמעלה למטה - "ונועדתי לך שם"¹⁴, ושם מוקד הפנייה מלמטה למעלה, עבודת הקרבנות ועבודת התפילה - "יכוון ליבו כנגד בית קדשי הקדשים"¹⁵.

עם הקמת המקדש, מודגש מאוד בתפילת שלמה מעמד המקדש כבית תפילה. שלמה מתפלל על תפקודו הטוב של המקדש – התקיימותן הטובה והשמעותן של תפילות שונות על תוכן ועל סגנון, בנסיבות הישראליות השונות ובנסיבות העולמיות.

בסקירה זו מובלט מקומו של המקדש בתהליכי התשובה. המקדש – עצמותו היא גילוי מרכזי ומוקד גדול של כח התשובה ותנועת התשובה.

"בהנגף עמך ישראל לפני אויב אשר יחטאו-לך **ושבו אליך** והודו את-שמך והתפללו והתחננו אליך **בבית הזה**. ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עמך ישראל והשבתם אל-האדמה אשר נתת לאבותם.

בהעצר שמים ולא-יהיה מטר... **והתפללו אל-המקום הזה**... **ומחטאתם ישובו**... ואתה תשמע השמים... כי תורם את-הדרך הטובה אשר ילכו-בה...

רעב כי-יהיה בארץ... כל-נגע כל-מחלה... כל-תפלה כל-תחנה... אשר ידעון איש נגע לבבו **ופרש כפיו אל-הבית הזה**. ואתה תשמע השמים... למען יראוך כל-הימים...

כי יחטאו-לך... ושבו שביהם אל-ארץ האויב רחוקה או קרובה. **והשיבו אל-לבם בארץ אשר נשבו-שם**... **ושבו אליך בכל-לבנם ובכל-נפשם**... והתפללו אליך דרך ארצם אשר-נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר בניתי לשמך. ושמעת השמים... וסלחת לעמך אשר חטאו-לך ולכל-פשעיהם אשר פשעו-בך ונתתם לרחמים לפני שביהם ורחמום"

13. "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתירא ומתעלה ומתקלס" (רש"י ויקרא י ג, ע"פ זבחים קטו ע"ב)

14. שמות כה כב

15. ברכות פ"ד מ"ה

"עם זו יצרתי לי תהילתו יספרו". טבענו, חוקת תולדותינו, היא בהתאם לתעודתנו. לעת חטא חלילה מתייסרים אנו בייסורים אשר מעוררים ומשיבים אותנו אל יושרנו, אל גבהינו ואל כל תעודתנו. בתהליכים תשובתיים אלה – כמו בכל הוייתנו – יש מעמד מרכזי למקדש. דרכו נישאת תפילנו - תשובתנו.¹⁶

ברגע חגיגי ומרומם זה, מעמיד שלמה את המקדש על עצם מעמדו אשר אגוד עם כח התשובה ופעימתו – תנועתו התמידית אשר בעצם הוייתנו. לעת הקמה מרוממת חגיגית זו, "יום שמחת לבו",¹⁷ מעצים שלמה בסקירתו המפורטת את משמרת הזהירות מהידרדרות חלילה ואת מאמצי שקידת "אם בחוקותי תלכו".

כאמור, מעמיד שלמה את בית המקדש על מעמדו כמוקד תפילה ותשובה. לעומת זאת, את הקרבנות, אשר מקומם כה נכבד במקדש, איננו מזכיר כלל. נשמת עבודת המקדש היא העבודה הפנימית – התפילה, הפנייה הליביית השמיימה. המקדש הוא מוקד פניית החיים השמיימה, תשובת החיים אל מקורם. (היא היא גם הדגשת המזבח עצמו – החיים בעצמותם הם על המזבח, בעצם הווייתם פונים הם השמיימה.)

הדגשה זו את משמעותו הפנימית הנשמית של המקדש, יש בה הנחיה ואזהרה לדורות – שלמה בונה המקדש מעורר ומזהיר לקיים את את הכיוון הפנימי הזה, להזהר מקיום חיצוני של הקרבנות, "למה-לי רב-זבחיכם יאמר ה'",¹⁸ "זבח רשעים תועבת ה' ; ותפלת ישרים רצונו",¹⁹ " המערת פרצים היה הבית הזה".²⁰

16. דוגמאות אחדות מני רבות למעמדו המרכזי של המקדש בתהליכי תשובת ישראל:

- כאשר חוזר ארון ה' משביו, אל קרית יערים מגיעה האומה אל פסגה של "וינהו כל בית ישראל אחר ה'" (שמו"א ז ב), לבה של האומה והארון אחוזים זה בזה.
- חורבן בית ראשון מתקן את ג' עבירות, "אז תרצה הארץ את שבתותיה", עד "הדור קבלוה"
- חורבן בית שני מביא בתהליך ארוך ומיוסר – אשר אנו עדיין בעיצומו, והוא מוסיף והולך – אל פרשת התשובה.
- תשעה באב הוא יום של ארץ ישראל ושל המקדש. ראשיתו בליקוי בדביקות בארץ ישראל ובבטחון בה', ובהמשך הדרדרותנו הפך להיות יומו של המקדש בחורבנו, ובעזרת ה' גם בבנינו.

17. "וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו" (תענית כו ע"ב).

18. ישעיהו א יא

19. משלי טו ח

20. ירמיהו ז יא

הארון והקטורת

הפרשיות החותמות את הציווי על המשכן עוסקות בכיור, בשמן המשחה ובקטורת. הכיור ושמן המשחה, מקומן כאן מובן – הן בחינות ראשוניות של הערכות לקראת עבודה.

את מיקומה של פרשת הקטורת, ניתן להסביר בדמיונה הגדול לשמן המשחה. ועוד, פרשת הקטורת חותמת בזאת את ציוויי המשכן, וכן לעיל [בצווי על הכלים] הופיע הציווי על מזבח הקטורת בסוף פרשת תצוה, לאחר הציווי על הבגדים ועל חנוכת המשכן, ולא, כמצופה, יחד עם שאר כלי המשכן. הקטורת היא קרבן בעל מעלה יתירה. סדר זה של הכתובים מבליט את משקלה של עבודת הקרבנות במשכן.

המשכן הוא שער השמיים ובו, כאמור, שתי בחינות: שער להשראת השכינה, מן השמיים אל הארץ. ושער לעבודה - עבודת הקרבנות, עבודת התפילה, הפנייה מלמטה למעלה, מן הארץ השמימה.

בתיאור כלי המשכן, הכלי הראשון הוא הארון במעלתו, ארון התורה, מקום ההשראה, "ונועדתי לך וכו'". ואילו החתימה היא בעניין הקטורת – הקרבן.

השורש הוא מעמדנו האלוקי הטבוע בנו בידי שמיים. אליו ההשראה, התורה והמשך ההאצלה מן השמיים. אנו במעמדנו האלוקי, יונקים גלי האצלה שמימית זו, ניזונים ונבנים הימנה. יניקתנו חיותינו זו, מעבדים, מממשים אנו בעבודתנו את האלוקים, בפניותינו השמימה. פנייתנו זו שבה עולה בשער השמיים הזה.

רוח בני ישראל

כנסת ישראל – אהבת האלוקים אשר בה, דביקותה, עבודתה אותו, היא נשמת חייה. בהתאם לכך יחסה אל המקדש, מעמדו בלבה, בחייה. סביב המשכן והקמתו, גילויים נשגבים של רוח בני ישראל.

רוח ההתנדבות

"ויבאו כל-איש אשר-נשאו לבו; וכל אשר נדבה רוחו אתו... האנשים על- הנשים; כל נדיב לב... וכל-איש אשר הניף תנופת זהב לה'. וכל-איש אשר- נמצא אתו, תכלת וארגמן ותולעת שני-ושש ועזים; וערת אילם מאדמים וערת תחשים, הביאו. כל-מרים תרומת כסף ונחשת... וכל אשר נמצא

אתו עצי שטים... **וכל-אשה** חכמת-לב... **וכל-הנשים** אשר נשא לבן אתנה בחכמה... והנשאים הביאו... **כל-איש ואשה**, אשר נדב לבם אתם, להביא לכל-המלאכה..."

האומה כולה מכל קצוותיה, ממצה את מלא כוחותיה ומשאביה, אל השראת השכינה.

"והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר" – ההתמדה וההשכמה, מלא ההחלצות והחיוניות.

החלצות כוספת נשגבת זו מוסיפה ומתעצמת עד כדי הצורך בהעברת קול במחנה, ביטוי מיוחד בתורה. מגיעים הדברים עד מעין בחינת כליאה - "ויכלא העם מהביא".

רוח התנדבות זו ממשיכה אל ההליכה הנאמנת אחר הענן, כמבואר להלן.

"והמלאכה היתה דים לכל-המלאכה לעשות אתה והותר" – המילה "מלאכה" נכפלת בפסוק בשתי משמעויות שונות: **א.** חומר גלם (שהובא דיו). **ב.** מטלות (אשר להן הספיק חומר הגלם). סגנון זה נושא את הלקח החינוכי החשוב, על היחס אשר בין ההערכות הישראלית לבין השראת השכינה. רמת הדביקות, רמת שקידת ההערכות משפיעה על ממדי השראת השכינה. לכל בחינת הערכות יש מענה שמיימי נושא פרי.

וירנו

"ותצא אש מלפני ה' ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא כל-העם **וירנו** ויפלו על-פניהם" – המילה "וירנו" אין לה מקבילה בתורה. מיוחדת השעה. כנסת ישראל, חיה שברקיע, הולכת ומתגלה, הולכת ונבנית עלי אדמות. בגוף האומה ניפחת הקומה הגבוהה של רוח חייה.

לאחר שלב בנייני החייאתי זה מגיע מקומו של חלק המצוות העיקרי אשר בארבעת חומשי התורה הראשונים, כאן חיה האומה ברת הציווי.

כאשר מחפש אליהו הנביא אמצעי להחיות ולרומם את רוח האומה במצב הקשה של דורו, פונה אליהו אל פרשת שמיני, להחיות את הרגע הנשגב - " ותפל אש-ה' ותאכל את-העלה... וירא כל - העם ויפלו על-פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים"²¹.

21. לכים א יח לח

בכל דור ודור, בכל שנה ושנה, בפסגתו של יום הכיפורים, חוזרת וניעורה קריאת הר הכרמל, חוזר וניעור הרגע נורא ההוד – השראת שכינה. בכל מרחבי ארצנו ובכל קצוות פזורינו מהדהדת קריאת כנסת ישראל - "ה' הוא האלוקים, ה' הוא האלוקים".

האומה ההולכת אחר הענן

"ויכס הענן את-אהל מועד וכבוד ה' מלא את-המשכן. ולא-יכל משה לבוא אל-אהל מועד כי-שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את-המשכן. ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם. ואם-לא יעלה הענן ולא יסעו עד-יום העלתו. כי ענן ה' על-המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל-בית-ישראל בכל-מסעיהם".²²

על עשייתם הנפלאה של ישראל, חלה ונקבעה העובדה האלוקית של השראת השכינה – "ויכס הענן". מכאן ואילך, מנחה ענן ההשראה את כנסת ישראל במסעיה. בית ישראל ממשיך את רוח הדביקות ואהבת האלוקים אשר בהקמת המשכן. עיני בית ישראל אל הענן, אל השראת השכינה, האומה דביקה בענן ההשראה והולכת אחריו בכל מסעיה.

הליכה דביקה נאמנת זו אחר הענן, "לכתך אחרי", אשר בולטת בהתקיימותה הפנימית בכנסת ישראל, מתוארת בשגבה בפרשת בהעלותך. נמשכת היא כמפורט שם בכל שנות המדבר. נמשכת בכל פרקי חיי ישראל בנחלתו ובתולדותיו.

בפסגה זו נחתם ספר שמות - ספר בניין האומה: גלות מצרים, גאולת מצרים, מתן תורה, השראת השכינה. מכאן היציאה אחר הענן אל מסעות ישראל - תולדות ישראל.

הליכה זו אחר הענן היא פסגת בניין ישראל ברוחו זו, הבניין אשר נבנה במהלך ספר שמות. ממשיכה היא רוח זו את רוח יציאת מצרים, שירת הים, "נעשה ונשמע" ורוח הקמת המשכן.

22. פסוקי הסיום של ספר שמות

יומם ולילה

"וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה. לא ימיש עמוד הענן יומם, ועמוד האש לילה לפני העם".²³

יומם ולילה של יציאת מצרים, "לכתך אחרי במדבר", "ללכת יומם ולילה" אחר עמוד הענן והאש אל תעודת ישראל.

הוא יומם ולילה של משרתות משה, אשר "לא ימיש מתוך האהל".²⁴ בתי מדרשות של דורות ישראל אשר לא ימישו.

הוא יומם ולילה אשר בשערי ארץ ישראל, "לא-ימוש ספר התורה הזה מפך, והגית בו יומם ולילה".

הוא יומם ולילה של שמירת משמרת ה' פתח אוהל מועד, "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים". הערכות, עבודה, נכונות כמיהה, דריכות. "וה' הולך לפניהם".

מסירות נפש

"בקרובי אקדש"²⁵ – "הייתי סבור או בי או בך"²⁶. הנכונות לייסורים אלה בבניין השראת השכינה בישראל, היא חלק מנכונותה של רוח ישראל אשר מגעת עד מסירות נפש. מסירות נפש זו היא הן כפשוטו, בעמידת האומה כנגד אומות העולם על עצם קיומה במעמדה האלוקי ועל קיום מצוותיה, והן בעבודת ה' מתוך נכונות אין קץ "בכל לבבך ובכל נפשך",²⁷ עם מקומה המיוחד בבית המדרש על מ"ח מעלותיו, "והגית בו יומם ולילה",²⁸ "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה".²⁹

23. שמות יג כא-כב

24. עיי שמות לג יא

25. ויקרא יג

26. רש"י שם, עפ"י ויקרא רבה

27. דברים ו ה

28. יהושע א ח

29. שבת פג ע"ב.

משכן ושבֿת

משה במרום קיבל את התורה על כלל מצוותיה. אמנם בין עליית משה וירידתו מוצגים בתורה שני נושאים, המשכן והשבֿת. המשכן והשבֿת הם מוקדי השראת השכינה. מוקדים אלה של השראת השכינה הם אכן מוקדי כל התורה כולה, שכן מערכת המצוות היא מערכת ממלכתית להשראת השכינה.

מקומה של השבֿת בסוף צווי הקב"ה למשה, יש בה בחינה של פסגתיות. "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – השראת השכינה המקדשיית היא שלב מתקדם של השראת השכינה. יש לה ביטוי מוחשי בגופו של מקדש. בהתאם לכך היא עשויה להיפגע חלילה. מה שאין כן השבֿת, היא בחינה מופשטת של השראת השכינה, פנימית יותר. בהתאם לכך חסינה היא יותר, קביעא וקיימא. "בכל מושבותיכם", משבֿת בראשית, ועד יום שכולו שבֿת,³⁰ מרחפים גלי השבֿת בעולם.

במציאות השלימה, בהיות מקדשנו בנוי על מכונו והשראת השכינה היא ברמתה הגבוהה, עד הביטוי המקדשי, אזי יונקת האומה את גלי השבֿת יניקה עמוקה יותר. בהתאם לכך, לאחר הציווי על המשכן, מתגלים רבדים חדשים של השבֿת. בצווי פסגתי זה אנו שומעים כי השבֿת נקראת אות, מוגדרת כברית, מעמדה הוא "שבֿת שבתון"³¹ ו"מחלליה מות יומת" – מעלות שלא שמענו עד כה.

"כי-ששת ימים עשה ה' את-השמים ואת-הארץ וביום השביעי שבת וינפש" – השבֿת היא גולת הכותרת של מעשה הבריאה. ההווייה נושאת את קדושת השבֿת. העולם אלוקי, נושא קדושה, נושא שבת.

"ושמרו בני ישראל את השבֿת, לעשות את השבֿת לדורותם" – ישראל הם עושי השבֿת. ללא עשיית בני ישראל יישארו גלי השבֿת מרחפים באוויר. ואכן, עד שלא נצטוו בני ישראל על השבֿת, לא נזכר המושג "שבֿת", אלא "היום השביעי".

ובעולם הישראלי פנימה, נקראת השבֿת אות. "אות" היא תוכן, אשר יש לו גם ביטוי מוחשי. בבית הישראלי, ברחוב הישראלי ובארץ ישראל כולה, השבֿת היא מוחשית. הנשמה היתירה נושמת, חשה, את גלי קדושת השבֿת. תחושת שבת זו מכרת ומוקירה את מקורה האלוקי של הקדושה ואת מעלת קדושת ישראל אשר

30. אמנם השבֿת לא הופיעה בעולם עד שבא בן זוגה, ישראל, עד אז שמענו רק על היום השביעי, כדלקמן, אך על כל פנים מאז, קיימת בחינת שבת עלי אדמות והיא נמשכת וקיימת לעד.

31. אמנם, הביטוי "שבֿתון שבת קודש" הופיע כבר בפרשת בשלח.

ביכולתה לקלוט את גלי השבת – "כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם".

בהצגת צווי המשכן והשבת לפני בני ישראל מקדים משה את השבת למשכן, בשונה מהצווי האלוקי אשר בו הוקדם המשכן לשבת. בדברי הקב"ה אשר נושאים את המבט הגבוה השמימי מוצגת השבת כפסגת השראת השכינה, ואילו בפניית משה אל ישראל לקראת הקמת המשכן, הסדר הוא בהתאם לשקולים תכליתיים ושקולים חנוכיים, ובהם יש מעלות להקדמת השבת. מכללן:

- הסברה והמחשה על מהותו של המשכן העומד להבנות. השבת, המוכרת לישראל עוד מחנייתם במרה, היא פינה בזמן, אשר בה מתקיימת מעלה יתירה של השראת השכינה. כך המשכן נועד להיות פינה במקום, אשר תהיה מוקד קבוע להשראת השכינה.
- הדגשת החלטיות השבת. גם בתהליך הקמת המקדש נזהרים מלפגוע בקדושת השבת. השבת בהחלטיותה עומדת במקומה, קביעה וקיימא - "את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'".³²

למעלה מזאת, עצמותה של השבת מאצילה על הקמת המשכן. כשם שששת ימי המעשה של ישראל יונקים ממעלת השבת וקדושתה, כך ההערכות להקמת המשכן, גם היא יונקת ממעלת השבת וקדושתה.

המשכן כהמשך מעשה בראשית

"ותכל כל-עבדת משכן אהל מועד, ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את-משה כן עשו... ככל אשר-צוה ה' את-משה כן עשו בני ישראל את כל - העבדה. וירא משה את-כל-המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם".³³

בפסוקים אלו בולטת ההקבלה למעשה בראשית:

"וירא אלוקים את-כל-אשר עשה והנה-טוב מאד, ויהי-ערב ויהי-בקר יום הששי. ויכלו השמים והארץ וכל-צבאם. ויכל אלוקים ביום השביעי

32. ויקרא יט ל.

33. שמות לט לב, מב-מג.

מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי **מכל-מלאכתו** אשר עשה. **ויברך אלוקים** את-יום השביעי...³⁴.

עשייתם של ישראל בהקמת המשכן מקבילה לעשיית השמיים אשר בפרשת בראשית, וממשיכה אותה.

"אמר ריש לקיש מאי דכתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי', ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו"³⁵

בין מעשה בראשית להקמת המשכן, בברית המילה נזכר הביטוי "**ויכל לדבר** אתו"³⁶, ובמסירת הלוחות – "ויתן אל-משה **ככלתו לדבר** אתו"³⁷ בהר סיני שני לחת העדת..."³⁸.

בפסגת מעשה בראשית – השבת אשר אוצרת בתוכה בחינת השראת שכינה. המשכה בנדבכי בניין ישראל - בניין השראת השכינה: ברית מילה, קבלת התורה ו"ושכנתי בתוכם".

תהליכי קבלת התורה ובניין המשכן, ויחסייהם

תהליכי קבלת התורה ובנין המשכן משולבים זה בזה, ושניהם מהווים שתי בחינות מרכזיות בבניינם של ישראל:

- הצווי על הקמת המשכן והקמתו בפועל באים לאחר מעמד הר סיני.
- תאור הקמת המשכן נמשך עד אמצע פרשת שמיני³⁹, ולאחריו, לפי סדר הכתובים, המשך מתן תורה – רובו של ספר ויקרא, אשר הוא החומש העיקרי של המצוות בין ארבעת החומשים הראשונים.

34. בראשית ב א-ג.

35. שבת פח ע"ב.

36. בראשית יז כב.

37. עיין במדבר טז לא "ויהי **ככלתו לדבר** את כל-הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם" – משה איש האלוקים בתוקפו, בהמשך מעמדו השמימי וקבלתו את התורה והלוחות. ועיין שמו"א יח א "ויהי **ככלתו לדבר** אל-שאול ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד" – דוד המלך ותוקפו האלוקי במעשה קידוש השם אשר חולל, ובהתיחסותו אל ישי. ועיין שמו"א כד טז.

38. שמות לא יח

39. פרשת ויקרא היא הנחיה לקרבנות, הנצרכת לימי המלואים, "אבל הנכון שנאמר, כי נצטוה בהקמת המשכן בכ"ג באדר, והקים אותו, וכאשר עמד המשכן על מעמדו מיד קרא לו הש"י

- אחרי ספר ויקרא ומצוותיו ואחרי הערכות המחנה לדגליו ושבטיו סביב המשכן, לקראת היציאה אל ארץ ישראל, נוספת עוד בחינה של השראת השכינה, "ויהי ביום כלות משה להקים את- המשכן...".⁴⁰

בחינות אלה אגודות זו בזו בקשר מהותי פנימי: קבלת התורה והמצוות היא המשכה של המעלה האלוקית אשר בעצמותה של כנסת ישראל,⁴¹ התורה והמצוות הן הביטוי הראוי והמחויב מהשראת השכינה על ישראל, והן הן והן הגורם הבונה והמעצים את קרבת האלוקים והשראת השכינה בישראל.

הציווי והקיום הנאמן

בפרשיות המשכן בולט הציווי המפורט והקיום הנאמן המדוקדק לפרטיו ותיאורו המפורט. הציווי המפורט חוזר ומצווה, חוזר ומתקיים, חוזר ומתואר בפרוטרוט, לאורך השלבים השונים של הקמת המשכן.

כך הוא עניינה הכללי של השראת השכינה⁴² - חוקתה היא אלוקית ובה משקל לכל פרט ופרט, וכך היא עבודת האלוקים אשר עליה שורה שכינה - נאמנת, מדקדקת, וכל כולה חרדת קודש זריזה.

השלבים השונים החוזרים ומתוארים לאורך הציווי וההקמה, מדגישים את ההתקדמות בשלבים, של התהליך הבנייני של השראת השכינה, ואת משקלו הגדול של כל שלב בתהליך.

שהוא יושב הכרובים, וצוה אותו על מעשה הקרבנות כל הפרשיות האלה שמתחילת ויקרא עד כאן, כי רצה ללמדו מעשה כל הקרבנות ומשפטיהם קודם שיקריב מהם כלל, כי יש בקרבנות המלואים חטאת ועולה ושלמים ולא יודעו כל דיניהם רק מן הפרשיות האלה שהקדים לו: "רמב"ן ויקרא ח ב

40. במדבר ז א

כך יש מקום לפרש את תאור השראת השכינה בראש חדש ניסן בפעם השלישית, בפרשת נשא.

41. גם במעמד הר סיני, על מעלת היום השלישי, יום מתן תורה, נאמר ע"י הקב"ה למשה "כי ביום השלשי ירד ה' לעיני כל-העם על-הר סיני" (שמות יט ז).

42. עיי' בכוזרי מאמר ראשון פסקה עט ובהמשך דבריו שם.

מעמדם וסמכותם של העושים במלאכה

כדרכה של תורה בפרשיות המשכן, יש במנויים של בצלאל וחכמי הלב פירוט גדול של המלאכות והכלים. כשאר הפירוטים בעניין המשכן, גם כאן מודגש תוקף הצווי האלוקי ומשקלו החשוב של כל פרט ופרט במערכת השראת השכינה. בפרשיה זו נוספת גם בחינה מיוחדת של סמכות ומעמד. בלא הרשאה אלוקית ומינוי אלוקי מפורשים על כל פרט ופרט לא תהיה מלאכה זו בסמכותם של העושים במלאכה, והם לא יהיו במעמד האלוקי הראוי והחיוני למעשה בניין המשכן.

ייחוסו של בצלאל

חז"ל פירשו⁴³ כי כלב בן חצרון המוזכר בדברי הימים⁴⁴ הוא כלב בן יפונה, וחור הנזכר שם הוא סבו של בצלאל.⁴⁵ מובנת מאוד ההצטיינות המשפחתית – "ראה קראתי בשם בצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה. ואמלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל-מלאכה. לחשב מחשבת וכו'" בצלאל ברוח אלקים אשר בו, בפעולותיו להשראת שכינה בישראל, מתאים לרוח סבו זקנו "עבדי כלב", אשר עתיד להתגלות כנאמן למצוות ה', הדבק בארץ המובטחת, הבוטח בה'. מתאים ממשיך בצלאל את רוח סבו חור, אשר מסר את נפשו באותה שעה קשה. מה מאירה מנחה, אחדות התחומים הללו – השראת השכינה, שלימות הנאמנות והאמונה, ארץ ישראל.

לאור זאת צריך ביאור, מדוע העלימה התורה מאיתנו אמיתות גדולות אלה. מדוע אין מפורש בתורה שבכתב כי בצלאל וחור הם צאצאי כלב, וכי חור מסר את נפשו במעשה העגל.

43. סנהדרין סט ע"ב

44. דבה"א ב יח

45. אמנם, עיין ברד"ק שם שכתב: "ולא יראה כן לפי פשטי הכתובים".

המלכות והמקדש

כמבואר בספרי הנביאים, וכמתבקש במערך בניין האומה בנחלתה, וכמעלת בחינת המלכות ותפקידה – קיים קשר עצמותי מיוחד בין המקדש והמלכות:

- מצוות מנוי מלך קודמת למצוות בניין המקדש.
- המלך הוא מקים המקדש.
- הקמת המקדש אגודה בכינונה של שושלת המלכות לדורות.⁴⁶
- מעמד מיוחד למלך במקדש.⁴⁷ ועוד.

יהי רצון מלפניך, ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו,
שיבנה בית המקדש במהרה בימינו,
ותן חלקנו בתורתך,
ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות
וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים
כימי עולם וכשנים קדמוניות.⁴⁸

46. כך עולה מתשובת נתן הנביא לדוד, אחר בקשת דוד לבנות בית לה': "... והניחתי לך, מכל-איביך; והגיד לך ה', כי-בית יעשה-לך ה'. כי ימלאו ימין, ושכבת את-אבתיך, והקימתי את-זרעך אחריך, אשר יצא ממעיך; והכינתי, את-ממלכתו. הוא יבנה-בית, לשמי; וכננתי את-כסא ממלכתו, עד-עולם... וחסדי, לא-יסור ממנו... ונאמן ביתך וממלכתך עד-עולם, לפניך, כסאך, יהיה נכון עד-עולם" (שמו"ב ז יא – טז) (הערת ר' יעקב אנטמן שליט"א בלימוד החבורה בישיבה בשעתו)

47. אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד (יומא כה ע"א, ועוד)

48. סיום תפילת לחש.

**סוגיות
במסכת הנלמדת**

